
We vroegen aan 99 beleidsmakers aan de kust ...

een reflectie op hoofdlijnen

auteur : Bart Slabbinck

---

bron : Slabbinck B, 2015, Een andere kijk op de kust, Universiteit Gent – Maritiem Instituut

Een reflectie naar de genoteerde problemen

De problemen anno 2015

De resultaten van de bevraging in 2015 geven volgend beeld naar de problemen die de bevrageden aankaarten :

	Thema	Politicus	Ambt.	Econ.	Middenv.	Wet.	MINA	TOTAAL
1	Te weinig bescherming / beschermd	26%	41%	19%	92%	100%	56%	45%
2	Overbebouwd - druk op open ruimte	11%	41%	44%	75%	60%	67%	44%
3	Fragmentatie - versnippering bevoegdheden	26%	50%	59%	33%	60%	22%	44%
4	Gebrek aan één gemeenschappelijke visie	21%	41%	33%	75%	80%	22%	41%
5	Betaalbaar wonen	32%	45%	41%	25%	20%	33%	35%
6	Kritiek op werking lokaal bestuursniveau	26%	32%	48%	42%	20%	0%	32%
7	Kustveiligheid - Klimaatverandering	26%	32%	26%	17%	40%	22%	27%
8	Atlantikwall - ruimtelijke kwaliteit	37%	27%	41%	25%	0%	0%	27%
9	Vergrijzing (demografie)	37%	27%	41%	17%	0%	0%	26%
10	Ontgroening (demografie)	37%	32%	30%	25%	10%	0%	26%
11	Nood aan extra economisch beleid	37%	18%	41%	25%	0%	0%	25%
12	Mobiliteit	26%	27%	41%	25%	0%	0%	25%
13	Geen geïntegreerd denken	0%	45%	22%	25%	40%	0%	23%
14	Nood aan extra toeristisch beleid	37%	5%	41%	0%	0%	0%	19%
15	Spanningsveld tweede verblijven	5%	27%	11%	25%	0%	67%	19%
16	(Kans)armoede	16%	9%	33%	8%	10%	0%	16%
17	Verouderd vastgoed patrimonium	16%	9%	30%	25%	0%	0%	16%
18	Overrecreatie	5%	0%	7%	58%	10%	44%	15%
19	Gebrek aan politieke moed	0%	14%	15%	17%	30%	11%	13%
20	Geen strikte toepassing van wetten en plannen	0%	5%	7%	17%	30%	22%	10%
21	Overbevissing / impact boomkorvisserij	5%	0%	0%	25%	30%	22%	9%
22	Gebrek aan erfgoed-beleid	5%	5%	19%	17%	0%	0%	9%
23	Afval - plastic soup / zwerfvuil	5%	5%	11%	8%	10%	11%	8%
24	Teveel nadruk op toerisme en/of bedrijven	0%	0%	11%	17%	0%	22%	7%
25	Toeristische pieken (leefbaarheid)	11%	5%	7%	0%	0%	11%	6%

De problemen anno 1997

De bevraging in 1997 resulteerde in volgend beeld :

	Thema	Politicus	Econ.	Middenv. + Wet.	Bewoners	Toeristen	TOTAAL	2015
1	Te weinig bescherming / beschermd	85%	75%	100%	70%	80%	82%	1 (=)
2	Overbebouwd - Atlantikwall	75%	55%	95%	85%	90%	80%	2 / 8 (=)
3	Geen strikte toepassing van wetten & plannen	80%	75%	90%	45%	40%	66%	20 (-)
4	Grondspeculatie – Druk bebouwing op de open ruimte	60%	45%	75%	50%	75%	61%	/
5	Gebrek aan structurele plannen	70%	70%	90%	40%	25%	59%	4 (+)
6	Fragmentering van duinen	50%	35%	65%	50%	80%	56%	/
7	Druk van gemotoriseerd verkeer	45%	60%	30%	75%	70%	56%	12 (-)
8	Overrecreatie	50%	30%	90%	60%	45%	55%	18 (-)
9	Toeristische pieken	60%	20%	65%	50%	45%	48%	25 (-)
10	Decreten en plannen niet juridisch sluitend	65%	30%	60%	25%	20%	40%	/
11	Kritiek op werking lokaal beleidsniveau	45%	30%	60%	5%	0%	28%	6 (+)
12	Degradatie polder-duin-overgang	50%	0%	45%	0%	40%	27%	/
13	Teveel nadruk op toerisme en/of bedrijven	40%	5%	40%	30%	15%	26%	24 (-)

14	Conflicten tussen sectoren & actoren	35%	30%	35%	10%	5%	23%	/
15	Fragmentatie – versnippering bevoegdheden	35%	30%	40%	5%	0%	22%	3 (+)
16	Vervuiling van lucht of water	15%	10%	10%	30%	40%	21%	/
17	Verouderd vastgoed patrimonium	25%	55%	15%	0%	10%	21%	8 (+)
18	Te weinig geld voor natuurbehoud	40%	5%	55%	5%	0%	21%	/
19	Winning grondwater in de duinen	25%	0%	60%	5%	5%	19%	/
20	Te weinig communicatie naar de burger	20%	25%	25%	15%	0%	17%	/
21	Lage toeristische kwaliteit	10%	55%	5%	10%	0%	16%	/
22	Trage – onlogische – corrupte politieke beslissingen	20%	25%	25%	10%	0%	16%	/
23	Te weinig toeristische investering	5%	55%	0%	10%	0%	14%	/
24	Illegale campings in de duinen	35%	0%	20%	0%	0%	11%	/
25	Te weinig sensibilisatie / informatie	5%	35%	10%	0%	5%	11%	/

De vergelijkende kust

Op hoofdlijnen kunnen we volgend concluderen :

- in 1997 is het **na-ijlen** van (het maatschappelijk debat omtrent) **het Duinendecreet** nog duidelijk zichtbaar, veel thema's zijn te linken aan de bebouwingsdruk op de duinen – het scepticisme over het al dan niet slagen van het Duinendecreet leefde nog sterk. In 2015 is het stof van het Duinendecreet duidelijk gaan liggen. Meer zelfs, het Duinendecreet heeft meer resultaten opgebracht dan verwacht (want ook aankopen, inrichten en openstellen van natuurgebieden) waardoor politici, economische stakeholders en (in mindere mate) ambtenaren minder de nood aan bijkomende natuurbescherming ervaren (terwijl dit voor wetenschappers en middenveld nog steeds hoog op de agenda zou moeten staan ... het lijkt de paradox van het succes van het Duinendecreet)
- **in 2015 lijken de uitdagingen daarentegen complexer of beter diverser** – waar in 1997 de thema's sterk gelinkt zijn aan de druk van de bebouwing op de duinen (met ook reflecties naar het institutionele kader) – beslaan de probleemstellingen een breder maatschappelijk spectrum, frappant is dat twee thema's (leefbaarheid en klimaatverandering) als het ware uit het niets meteen hoog de beleidsagenda bereiken
- aansluitend moet ook opgemerkt worden (al komt dit in de samenvattende tabel minder sterk tot uitdrukking) dat de kustproblemen zich anno 2015 **niet langer** in hoofdzaak **beperken tot de kust als 'strand en duinen'-gebied** (cfr. 1997) doch zich thans ruimer uitstrekken en thema's aankaarten die ook de polder als de Noordzee (ecologisch & economisch) omvatten als waarbij ook het stedelijk weefsel (sociaal & sociologisch) op de korrel wordt genomen door de bevrageden
- wel een rode draad in de probleemstellingen is dat **in 1997 alsook in 2015 het institutionele kader meermaals opduikt**, meer zelfs in 2015 neemt deze zowel in aantal als in prioriteitstelling toe (zie ook verder)
- afrondend is op te merken dat zowel in 1997 als in 2015 de achtergrond van de bevrageden een belangrijke rol speelt, zo wijzen politici en economische stakeholders vaker op de nood aan toeristische en/of economische stimuli (terwijl dit – in 2015 – een non-thema is bij wetenschappers en MINA-raad). Te onderstrepen is evenwel dat achtergrond minder speelt bij thema's als leefbaarheid en klimaatverandering (hier lijkt een breed draagvlak voor, zoals in 1997 het natuurthema kende).

Een reflectie naar de genoteerde oplossingen

De oplossingen anno 2015

Gevraagd naar een toekomstvisie voor de kust / naar oplossingen, is dit de top twintig :

	Thema	Politicus	Ambt.	Econ.	Middenv.	Wet.	MINA	TOTAAL
1	Totaalvisie op de kust	47%	73%	41%	67%	80%	0%	53%
2	Klimaatadaptatie - Kustverdediging	26%	64%	19%	58%	90%	33%	43%
3	Een duurzame ontwikkeling - evenwicht	47%	55%	30%	42%	50%	0%	39%
4	Werken aan een duurzame mobiliteit	26%	36%	52%	17%	10%	0%	30%
5	Bestuurlijke samenwerking - integratie	21%	50%	37%	8%	20%	0%	28%
6	Stoppen aansnijden open ruimte	32%	32%	19%	33%	20%	22%	26%
7	Meer natuurbescherming	16%	23%	4%	58%	60%	33%	25%
8	Inzetten op kwalitatiever toerisme	53%	5%	41%	8%	10%	11%	25%
9	Wonen in eigen streek (gezinnen & jongeren)	26%	27%	26%	42%	10%	0%	24%
10	Inzetten op economische ontwikkeling	16%	27%	30%	0%	20%	11%	20%
11	Visie consequent uitvoeren	16%	14%	26%	17%	10%	0%	16%
12	Kwalitatief wonen - kwalitatief patrimonium	5%	27%	26%	8%	0%	11%	16%
13	Tewerkstelling (in bijzonder v laaggesch.)	11%	14%	37%	17%	0%	0%	17%
14	Innovatie	16%	18%	22%	0%	20%	0%	15%
15	Kwalitatieve architectuur	21%	9%	19%	25%	0%	11%	15%
16	Vergrijzing - inzetten op zorgeconomie	21%	18%	11%	25%	0%	0%	14%
17	Inzetten op beeldkwaliteit - Publieke ruimte	16%	0%	22%	8%	0%	11%	11%
18	Een groter draagvlak voor een kustbeleid	0%	18%	19%	8%	20%	0%	12%
19	De integratie van land en zee-beleid	11%	5%	4%	8%	20%	0%	7%
20	Supprimeren Koninklijke Baan (lokaal)	0%	23%	0%	8%	10%	0%	7%

De oplossingen anno 1997

De bevraging in 1997 resulteerde in volgend beeld :

	Thema	Politicus	Econ.	Middenv. + Wet.	Bewoners	Toeristen	TOTAAL	2015
1	Effectieve natuurbescherming	95%	80%	100%	70%	85%	86%	7 (-)
2	Stop de bebouwing in de duinen	70%	55%	70%	65%	90%	70%	6 (-) *
3	Strikte implementatie van ruimtelijke visies	75%	70%	95%	50%	55%	69%	11 (-)
4	Lange termijn visie op de kust	65%	80%	95%	35%	30%	61%	1 (+)
5	Investerings in parkeerfaciliteiten	40%	50%	30%	65%	50%	47%	4 (-) **
6	Seizoensverbreding	40%	50%	40%	30%	0%	38%	8 (+)
7	Ondersteuning van het Duinendecreet met financiële middelen	45%	15%	80%	15%	5%	32%	/
8	Sensibilisatie naar toeristen en bevolking	50%	0%	60%	40%	10%	32%	18 (-)
9	Renovatie van de badplaatsen	30%	65%	20%	10%	25%	30%	12 (-)
10	Natuurherstel en -ontwikkeling, o.m. polder	55%	10%	65%	10%	5%	29%	7 (-)
11	Integratie van de diverse beleidsniveaus	50%	30%	35%	5%	0%	24%	5 (+)
12	Duurzame ontwikkeling	30%	30%	35%	25%	0%	24%	3 (+)
13	Minder macht aan lokale besturen	40%	30%	45%	5%	0%	24%	/ ***
14	Controle op recreatie in natuurgebieden	40%	5%	40%	10%	5%	20%	/
15	Inzetten op kwalitatiever toerisme	15%	60%	0%	15%	5%	19%	8 (+)
16	Controle & monitoring van vervuiling	25%	5%	5%	25%	35%	19%	/
17	Bescherming duin-polder-overgang	45%	0%	45%	0%	5%	19%	/
18	Zonering – ruimtelijke planning	35%	25%	30%	5%	0%	19%	/
19	Andere drinkwaterbronnen aanwenden	30%	0%	50%	10%	0%	18%	/
20	Meer openbaar vervoer	5%	25%	15%	15%	0%	12%	4 (+) **

* i.p.v. stop bebouwing in de duinen is het anno 2015 “stop aansnijden van open ruimte gebieden”

** i.p.v. specifieke focus op openbaar vervoer en/of parkeerfaciliteiten wordt in 2015 het ruimere verhaal genoteerd

*** minder macht aan lokale besturen werd wel geopperd in 2015 doch zit vervat in de ruimere categorie “meer samenwerking”

De vergelijkende kust

Niet verwonderlijk liggen de verschuivingen in de lijn van de analyse bij de probleemstelling. Een betere bescherming van de duinen / een halt aan de oprukkende bebouwing in de duinen beheerst niet langer de top 5. Daarentegen maken **beleidsthema's als “leefbaarheid”** (met thema's als vergrijzing – zorg economie of ontgroening – nood aan betaalbaar wonen in eigen streek) **alsook “klimaatverandering” / “kustverdediging”** (waarbij 50% van die groep expliciet een lans breekt voor een natuurlijkere kustverdediging) wel een sterke opmars.

Maar er is meer. De top 5 wordt gevat door wat omschreven zou kunnen worden als **een globale vraag naar een integraler holistisch kustbeleid**. Waar in **1997** de thema's nog door **een zekere facetbenadering** gekenmerkt worden (i.e. sectoraal dan wel geografisch afgebakend), komt thans immers een algemene verzuchting voor een echt kustbeleid bovendrijven, waarbij volgens het gros van de bevrageden de thema's niet ad hoc worden getackeld doch waarbij de thema's op een duurzame leest worden geschoeid. Opmerkelijk is dat het merendeel van de bevrageden (52%) hierbij een lans breekt om dit in te bedden in een visie op de kust (waarbij zelfs 37% van die groep zelfs het concept “transitie” in de mond neemt dan wel refereert naar een volgehouden inspanning over de duur van een generatie).

Opmerkelijk is tevens dat – nog frequenter dan in 1997 – de thema's **een connotatie “meer kwaliteit”** kennen (bvb. architectuur / woonkwaliteit / ...). Ook dit wijst op een gewijzigd paradigma in lijn van het duurzaamheidsdenken. Waar de bevraging in 1997 nog – karikuraal gesteld – een glimp biedt op het conflictmodel (bebouwing versus duinen) is in 2015 een duidelijke pragmatische benadering – “laat ons van de kust, ja zelfs van haar bebouwing, het beste van maken” – noteerbaar.

Een reflectie naar ‘de kust’

De afgebakende kust

Dat strand en duin tot de kustzone horen, staat buiten kijf. Opvallend is wel dat 83% de polder (waarvan slechts 20% slechts enkele kilometers nabij de badplaatsen) ook meerekenen tot de kust. De motivatie is in hoofdzaak drieërlei (in volgorde van belangrijkheid) :

- gevoelsmatig wordt gewezen op het wisselend landschappelijk gegeven waarbij de polder eenzelfde gevoel van uitgestrektheid – openheid oproept
- wetenschappelijk wordt gewezen op o.m. het zogenaamde maritieme holocene landschap, i.e. de invloed die de zee had (getuige o.m. de geologische ondergrond), kan hebben (i.e. mocht de zee door de dijken of duinen breken) of heeft (getuige o.m. de zoute kweldruk)
- professioneel – toeristisch-economisch wordt gewezen op de toeristische ‘totaal-ervaring’ (fietsen in de polder / Zwin-streek, natuurbeleving, ...) ... al wordt de primerende agrarische functie soms ook aangekaart om juist de polder niet als de kust (waar toerisme de scepter zwaait) te bestempelen.

De Noordzee is een genuanceerder verhaal : 65% vermeldt spontaan de Noordzee als gevraagd wordt naar een definiëring van de kustzone waarbij 27% wijst op een beperkte zone (bvb. tot de branding – tot de einder) en 38% de integrale Belgische Noordzee zelfs meerekent. De motivatie is in hoofdzaak drieërlei (in volgorde van belangrijkheid) :

- wetenschappelijk wordt gewezen op de invloed die het land op de zee (en vice versa) heeft (o.m. het breken van de golven en het micro-klimaat van de kust) alsook op de biodiversiteit op het raakvlak land & zee
- professioneel - economisch wordt gewezen op de (potenties) die de zee scheidt (o.m. de havens, de off shore-energieprojecten, e.d.m.)
- gevoelsmatig wordt gewezen op de beleving, een belofte van ongereptheid die de zee oproept.

De geëvalueerde kust

Op de vraag : 'hoe zou u de toestand van de kustzone omschrijven ?' kwam volgend antwoord :

	Politicus	Ambt.	Econ. St.	Middenv.	Wet.	MINA	TOTAAL
Eerder positief	53%	5%	30%	0%	10%	0%	20%
Eerder negatief	26%	45%	30%	92%	50%	75%	46%
Gemengd	21%	50%	41%	8%	40%	25%	34%

Gepolst naar de negatieve beoordelingsgronden wordt – in lijn met de bevraging in 1997 – in hoofdzaak gewezen op **1° de (over)bebouwing van de kust (55%), 2° de toestand van de natuur (50%) en 3° een gebrek aan beleid (24%)**. Verschillend t.o.v. 1997 is dat op een vierde plaats verwezen wordt naar de sociaal-demografische druk (21%). Als positieve factoren wordt dan weer gewezen naar (in volgorde van belangrijkheid) 1° de intrinsieke kwaliteiten van de kust , 2° de toeristische-recreatieve ontwikkeling / troeven van de kust en 3° de economische ontwikkeling / troeven van de kust.

Wie deze cijfers bekijkt zou kunnen concluderen dat het gezegde over het slachten van de kip met de gouden eieren leek bewaarheid te worden aan de kust. Het succes van de kust als dé toeristische bestemming schoot zichzelf in de voet. *Of is dit te kort door de bocht ?* Wellicht wel.

Bovendien is het geenszins enkel somber nieuws dat de kustbeleving kleurt. Als gepolst wordt naar de **positieve ontwikkelingen** aan de kust de laatste 10 jaar dan blijkt immers licht in de spreekwoordelijke tunnel. In abstractie kan gesteld worden dat er drie clusters te ontdekken zijn (in volgorde van belangrijkheid) :

1. **de toegenomen zorg voor natuur & landschap** (in bijzonder de nieuwe dynamiek die genoteerd werd na het Duinendecreet – cfr supra)
2. **de toegenomen zorg voor de ruimtelijke kwaliteit van de bebouwde omgeving - de publieke ruimte**
3. **een versterking van de (toeristische en maritieme) kust economie** (in bijzonder door het economisch ontwikkelen van de Noordzee)

Een reflectie naar het kustbeleid

Is er een kustbeleid ?

De cijfers spreken andermaal voor zich: **63% van de bevrageden vindt niet dat er sprake is van een kustbeleid**, 23% vindt van wel, 14% antwoordt met gemengde gevoelens.

	politicus	ambtenaar	econ.	middenv.	wetensch.	MINA	TOTAAL
Nee	42%	55%	63%	100%	60%	78%	63%
Ja	37%	27%	26%	0%	10%	22%	23%
Genuanceerd	21%	18%	11%	0%	30%	0%	14%

Als gevraagd wordt of er het laatste decennium een evolutie waarneembaar is, zijn de meningen wel positiever gekleurd. 47% van de bevrageden (in bijzonder politici, ambtenaren en wetenschappers) zien een positieve evolutie. 26% ziet eerder een achteruitgang (in bijzonder middenveld). 20% van de bevrageden ziet een status quo. Op het eerste zicht lijken de meningen eerder verdeeld inzake de trend echter het betreft veelal nuance. In globo kan gesteld worden dat het merendeel van de bevrageden wel een vooruitgang in het denken (aan een kustbeleid) zag doch dat het doen (veelal) nog ontbreekt ... en voor de ene bevragee wordt dit positiever dan voor de andere beoordeeld.

Dat er een kentering qua kustbreder-denken optrad, blijkt in bijzonder als de positieve factoren die bevrageden vermelden. Behoudens nummer 2 (een verbeterde toeristische dynamiek) behelst het veelal beleidsontwikkelingen die de bevrageden hoopvol stemden (al merkte het merendeel nog op dat het nog vaak wachten op concrete resultaten is – illustratief : dat er een Noordzeebeleid is, is positief echter een effectieve natuurbescherming laat (dixit het merendeel van de bevrageden) nog op zich wachten)

	politicus	ambtenaar	econ.	middenv.	wetensch.	MINA	TOTAAL
Groeiende reflex geïntegreerd denken	11%	32%	15%	8%	30%	0%	17%
Toeristische dynamiek	47%	0%	19%	0%	0%	0%	14%
Europees beleid	0%	5%	7%	17%	60%	0%	11%
Noordzeebeleid	5%	9%	7%	0%	50%	0%	10%
Kustburgemeester-overleg	21%	9%	7%	0%	0%	0%	8%
Andere overlegplatformen	26%	5%	4%	0%	0%	0%	7%
Groeiende bewustwording	5%	5%	11%	0%	10%	11%	7%

Wordt vervolgens een analyse gemaakt naar de negatieve factoren die de bevrageden vermeldden, dan blijken volgende factoren (top 10) meer of minder door te wegen :

	politicus	ambtenaar	econ.	middenv.	wetensch.	MINA	TOTAAL
Fragmentering van bevoegdheden	26%	45%	48%	33%	50%	0%	37%
Korte termijn denken primeert (geen visie)	21%	23%	33%	67%	70%	11%	34%
Falen lokaal niveau - "dorpspolitiek"	26%	36%	33%	42%	40%	0%	31%
Geen geïntegreerd denken	0%	41%	22%	17%	30%	44%	24%
Falende uitvoering ("veel praten, weinig actie")	5%	14%	15%	58%	70%	11%	23%
Falen lokaal beleid - concurrentie i.p.v. samenwerking	16%	32%	33%	0%	0%	0%	19%
Negatieve impact ruimtelijke ordening	5%	14%	15%	25%	10%	33%	15%
Te sterke / éézijdige focus op toerisme	5%	9%	4%	42%	30%	0%	12%
Afzwakken rol provincie	11%	9%	19%	0%	10%	0%	10%
Focus op winstbejag	0%	0%	7%	25%	10%	11%	7%

Tevens vermeld waren o.m. het gebrek aan de handhaving (6% - in bijzonder vermeld door het middenveld en wetenschappers) en de preciaire financiële situatie van de gemeentes (5% - in bijzonder vermeld door politici).

Een kleine geschiedenis van het kustbeleid

De tendens naar een integratie van het kustecosysteem is een proces dat reeds diverse decennia zich uitrolt. In grote lijnen kan het kustbeleid gevat worden in een processie van Echternach gevat in vier grote stappen :

- fase 1 (hoogtepunt jaren 1960 – 1970) : de vijandige zee, de woeste zee als vijand die te bekampen is, ecologische bekommernis zijn schier onbestaande – de natuur wordt beschouwd als een (massa)consumptiegoed, veiligheid / toerisme primeert en publieke participatie is onbestaande, het is de tijd van o.m. een eenzijdige focus op harde zeeveringstechnieken / vastgoedontwikkelingen / e.d.m.

- fase 2 (startend medio jaren 1980) : de ergste excessen worden dankzij een ontluikend milieubewustzijn getackeld, olierampen leiden bvb. tot een verplichting van dubbelwandige schepen, de bouwwoede in de duinen wordt getemperd en zelfs een halt toegeroepen (cfr Duinendecreet), het is de tijd van een ontkiemend, weliswaar nog reactief beleid dat in hoofdzaak nog steeds gestoeld is op een ingenieursbenadering

- fase 3 (startend medio jaren 1990) : een groeiend publiek draagvlak, de introductie van het concept 'duurzame ontwikkeling' leidt tot een sterkere milieureflex, het kustbeleid wordt ambitieuzer (zoals de afbraak van de marinebasis in de IJzermonding) , de zeevering evolueert naar het principe "zacht waar het kan, hard waar het moet", ..., we kunnen spreken over een geïntegreerd kustzonebeleid

- fase 4 : grenzen aan de groei drukken de beleidsmakers met de neus op de feiten, reactief wordt pro-actief, de overheid schikt zich in haar nieuwe governance-rol, de kustlijn evolueert naar een kustzone, kwaliteit primeert boven kwantiteit, geïntegreerd wordt integraal [een goed voorbeeld is de Lange Termijn-visie op het Schelde-Estuarium]

Het kustbeleid schippert thans tussen fase 2 en 3. Opvallend, door 5 van de 20 "anciens" vermeldt, is dat waar na het Duinendecreet stappen richting fase 3 en zelfs eerste stapjes richting fase 4 werden gezet (bvb. de samenwerking

tussen Afdeling Kust en ANB resulterend in de inrichting van sluffers), deze dynamiek vanaf 2004 afkalft (o.m. – ogenschijnlijk paradoxaal – door de Beter Bestuurlijk Beleid-hervorming, i.e. de administraties plooiën almaar vaker terug op hun vakdomein (ook omwille van budgettaire restricties wat een terugvallen op de kerntekenen betekent), tekenend : het Coördinatiepunt Kustzonebeheer (zie verder) wordt in 2014 opgedoekt).

Zoom op het beleid inzake ruimtelijke ordening

Op de vraag ‘hoe evalueert u het beleid inzake ruimtelijke ordening?’ noteerden we volgende responsen :

	Politicus	Ambt.	Econ.	Midden.	Wet.	MINA	TOTAAL
Negatief	26%	36%	33%	50%	50%	100%	42%
Een historische erfenis	26%	9%	19%	33%	10%	0%	17%
Positief	11%	5%	7%	0%	0%	0%	5%
Voorzichtig positief	32%	45%	41%	17%	10%	0%	30%
Gemengd Fed. (+) / Vlaams (-)	5%	5%	0%	0%	30%	0%	5%

Een schril contrast met het natuurbeleid (en het Duinendecreet) dat door 61% als positief wordt bestempeld en nog eens 20% die het positief doch nog ontoereikend evalueert (vnl. middenveld en MINA-raad). Een des te markanter cijfer daar in 1997 slechts 6% van de bevrageden het natuurbeleid als afdoende evolueerde en 44% een positieve evaluatie maakte doch het beleid nog ontoereikend bestempelde (t.o.v. thans 20%). Of hoe kortom andermaal uit deze cijferevolutie kan afgeleid worden dat het natuurbeleid haar aspiraties waar gemaakt lijkt te hebben voor de bevrageden.

Als achtergrond voor de povere score inzake ruimtelijke ordening wordt onder meer op

- de historische erfenis
- het gebrek aan politieke daadkracht – trekkers
(dit in schril contrast met het Duinendecreet dat wel – over de diverse politieke partijen heen – trekkers kende)
- de perceptie alsof ruimtelijke ordening (facet planning) façadepolitiek zijn, een papieren tijger zonder daadkracht (cfr. de stille dood (?) van o.m. concept ‘stedelijk netwerk kust’ – ‘structuurplan kust’ – ‘visie Koninklijke Baan / N34’ – ...)
(dit in schril contrast met het Duinendecreet dat uitgevoerd werd én dat een nieuwe dynamiek aan de kust initieerde, o.m. de afbraak van de marinebasis IJzermondig (Plan Zeehond), de aankoop & inrichting van het Zwin en Zwinduinen, ...)
- de perceptie als zou ruimtelijke ordening (facet vergunning) zwak of uitgehold zijn
(dit in schril contrast met het Duinendecreet dat diverse aanvallen bij o.m. Raad van State probleemloos overleefde)

Ruimtelijke ordening kortom tekenend voor de malaise inzake het (onbrekend) kustbeleid.

Enkele specifieke cases

Is de kust overbouwd ?

	Politicus	Ambt.	Econ.	Midden.	Wet.	MINA	TOTAAL
Ja	47%	68%	59%	75%	100%	56%	65%
Ja en nee - afhankelijk van locatie	5%	14%	11%	17%	0%	0%	9%
Nee	26%	5%	11%	0%	0%	22%	11%
Nee maar wel genoeg	21%	14%	15%	8%	0%	11%	13%

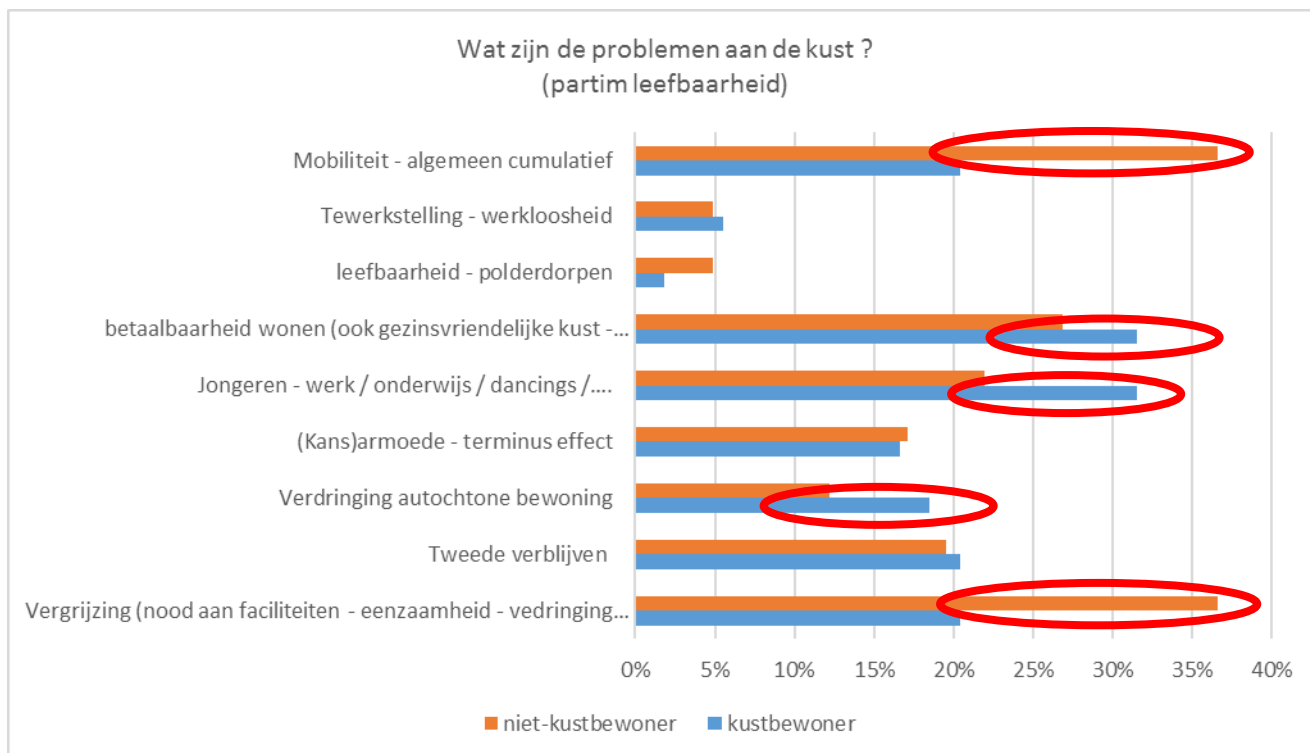
En wat met hoogbouw ? Een genuanceerd verhaal ! Geen pleidooi voor een hogere bebouwing aan de kust, wel een (ontluikend) pleidooi voor een doordachte inplanting van bakens.

[al dient dit met de nodige voorzichtigheid geponeerd te worden, immers kwam slechts in marge bevraging]

Zijn er teveel tweede verblijven aan de kust ?

	Politicus	Ambt.	Econ.	Midden.	Wet.	MINA	TOTAAL
Ja	16%	41%	11%	67%	30%	67%	32%
Nee	32%	0%	22%	8%	10%	0%	14%
Nee maar wel genoeg	0%	0%	0%	0%	10%	0%	1%
Ja en nee, afhankelijk van gemeente	37%	23%	7%	0%	10%	11%	16%
Gemengd	11%	18%	37%	25%	10%	0%	20%
Ik weet het niet	0%	14%	15%	0%	30%	11%	11%

Wat zijn de leefbaarheid problemen aan de kust ?

Of hoe kustbewoners minder zwaar lijken te tillen aan mobiliteit & vergrijzing (die voor hen als een dagdagelijkse realiteit ervaren wordt). Maar ook hoe kustbewoners vooral bekommerd zijn voor hun (klein)kinderen.

En last but not least, een reflectie naar klimaat(adaptatie)

Dé an sich niet verrassende nieuwkomer t.o.v. 1997 ... maar toch met heel wat nuances.

De illustratieve kust

Als we een blik werpen op de probleemstellingen dan staat klimaatverandering op plaats 7.

	Thema	Politicus	Ambt.	Econ.	Middenv.	Wet.	MINA	TOTAAL
7	Kustveiligheid - Klimaatverandering	26%	32%	26%	17%	40%	22%	27%

Als we een blik werpen op de bepleite toekomstacties – visie op de kustzone dan staat klimaatadaptatie op plaats 2 (slechts voorafgegaan door de vraag naar een kustbrede visie).

	Thema	Politicus	Ambt.	Econ.	Middenv.	Wet.	MINA	TOTAAL
2	Klimaatadaptatie - Kustverdediging	26%	64%	19%	58%	90%	33%	43%

Nog frapperanter dan de forser hogere score & ranking, is de vaststelling (zie hoofdstuk 8) dat als gevraagd wordt naar een ranking van beleidsambities voor de kust (en klimaatadaptatie wordt expliciet vermeld door de vragensteller) dat het klimaatvraagstuk zelfs op plaats 1 belandt als gekeken wordt naar de mediaan. Wordt gekeken naar het gemiddeld aantal antwoorden dan staat klimaat terug op 2.

Cijfers die blootleggen dat er een grote groep is die klimaatverandering hoog op de beleidsagenda wil plaatsen ... of toch als er expliciet naar gepolst wordt ... en dat er ook nog een relatief grote groep is voor wie het spreekwoordelijke water nog niet afdoende hoog aan de lippen lijkt te staan. Andermaal een bevestiging van “bekend is bemind” – “bekend is gewaardeerd” ? Of is er meer aan de hand ?

De (on)bekende kust

De vraag naar welke effecten we kunnen verwachten, resulteerde in volgend beeld :

	politicus	ambt.	econ.	middenv.	wetensch.	MINA	totaal
Zeespiegelstijging	74%	95%	89%	92%	100%	67%	87%
Extremen neerslag - overstromingen	16%	64%	22%	67%	60%	11%	38%
Stormen	32%	27%	41%	25%	70%	22%	35%
Droogtes	5%	45%	15%	50%	40%	22%	27%
Effecten fauna & flora	16%	14%	15%	33%	80%	33%	25%
Global weirding - onvoorspelbare & extremere weerpatronen	16%	18%	19%	25%	30%	0%	18%
Temperatuur	32%	18%	30%	17%	20%	0%	22%
Verzilting	0%	36%	4%	25%	10%	11%	14%
Exoten	0%	5%	4%	0%	30%	0%	5%
Verzuring van de oceanen	5%	0%	4%	0%	20%	0%	4%

Dat zeespiegelstijging op één staat is niet verwonderlijk gelet op de grote maatschappelijke en media-aandacht dat het thema de laatste jaren kreeg. De ‘achterdeur’-problemen (overstromingen, droogtes, verzilting in het hinterland) zijn significant minder gekend.

Als een analyse gebeurt naar een eventueel onderscheid tussen kustbewoners en niet-kustbewoners, blijkt dat er resp. 2,4 en 3,3 antwoorden gegeven worden. Detailanalyse wijst uit dat dit vnl. te maken heeft met de verwachte effecten voor het hinterland. Waar slechts 27% van de kustbewoners wijst op meer neerslag en een toegenomen kans op overstromingen, is dit bij niet-kustbewoners 52%. Ook als het gaat over droogtes tekent zich eenzelfde markant verschil af, 16% t.o.v. 41%. Après nous le déluge ? Zeer letterlijk genomen “ja” dus.

En klimaatadaptatie ?

Op de vraag 'welke acties verstaat u onder klimaatadaptatie' antwoordde men als volgt :

	politicus	ambt.	econ.	middenv.	wetensch.	MINA	totaal
Kustverdediging	84%	86%	93%	83%	100%	89%	89%
Waterbeheer	16%	59%	15%	50%	30%	11%	30%
Draagvlak - Sensibilisatie	21%	36%	19%	42%	20%	11%	25%
Climate proof ruimtelijke planning	5%	41%	7%	50%	50%	11%	24%
Climate proof bouwen	11%	23%	11%	8%	20%	0%	13%
Transitie - Een nieuwe kust	0%	23%	15%	0%	20%	0%	11%
Natuurbeleid - connectiviteit	0%	14%	4%	25%	20%	11%	10%
Zoeken naar win-win (bvb zilte landbouw)	16%	0%	7%	8%	10%	0%	7%
Monitoring - Wetenschappelijk onderzoek	5%	9%	7%	0%	10%	0%	6%

Op de vraag of er een klimaatadaptatiebeleid is aan de kust en zo positief, hoe de bevrageden dit evolueren antwoordden de bevrageden als volgt :

	politicus	ambt.	econ.	middenv.	wetensch.	MINA	totaal
er is geen klimaatadaptatiebeleid	16%	9%	4%	17%	0%	11%	9%
te weinig	21%	64%	64%	67%	100%	78%	61%
afdoende	47%	9%	28%	17%	0%	11%	22%
ik weet het niet	16%	18%	4%	0%	0%	0%	8%

Op hoofdlijnen valt op dat 70% van de bevrageden het huidige beleid als ontoereikend beschouwt, hetzij daar het als onbestaande wordt bestempeld (9%) hetzij daar het als te weinig wordt geëvalueerd (61%). Slechts 22% bestempelt het beleid afdoende. Opmerkelijk, voornamelijk politici tonen een groot vertrouwen in het huidige beleid – bestempelen het als afdoende.

De geuite kritiek kan immers als volgt samengevat worden (bij de MINA-raadsleden werd dit niet bevraged) :

	politicus	ambt.	econ.	middenv.	wetensch.	totaal
Kritiek op suppleties - duur / niet efficiënt / ... en/of 'muurtjes'	11%	18%	26%	42%	20%	20%
Ad hoc - korte termijn	5%	14%	19%	50%	30%	18%
Slechts kustveiligheid	16%	23%	7%	25%	10%	14%
Te weinig "werken met de natuur"	5%	5%	4%	33%	50%	12%
Geen / te weinig politieke aandacht	0%	9%	11%	17%	40%	11%
Krampachtig vasthouden aan 'hold the line'	0%	5%	0%	8%	40%	6%
Te laag veiligheidsniveau	0%	5%	7%	8%	10%	5%

Anders gesteld zien we drie verhaallijnen

- een bevestiging van wat we eerder ook noteerden als **een pleidooi voor een daadkrachtige overheid** met o.m. een pleidooi voor een lange termijn-visie ... of hoe klimaatadaptatie een perfecte motor kan zijn voor de opmaak van zo'n visie).
- **een pleidooi om klimaatadaptatie te verbreden** (voornamelijk werd een pleidooi gehouden om ook de waterveiligheid-in-brede-betekenis (droogtes, overstromingen, verzilting) van het hinterland te betrekken) ... of hoe klimaatadaptatie een perfecte motor kan zijn voor de integratie land – zee, of hoe klimaatadaptatie een thema kan zijn dat kustbreed (letterlijk en figuurlijk) kan ingezet worden
- **een pleidooi voor een andere kustverdediging**, anders in de betekenis van 'meer werken met de natuur' ... of hoe klimaatadaptatie een bevestiging is voor de switch (in denken doch nog niet in doen) naar een meer ecosysteemgebaseerd beheer van de kustzone.

Tot slot, als gevraagd wordt naar de perceptie van het concept 'duin voor dijk' – een concept geopperd door specialisten doch niet weerhouden in het masterplan kustveiligheid na overleg met de kustburgemeesters – blijkt dat er sprake lijkt te zijn van koud watervrees immers op de vraag "wat vindt u van het concept 'duin voor dijk'?" werd volgend genoteerd :

	politicus	ambt.	econ.	middenv.	wetensch.	MINA	totaal
positief	33%	92%	58%	70%	80%	86%	65%
voorzichtig positief	33%	8%	32%	10%	0%	0%	18%
negatief	8%	0%	11%	0%	0%	14%	6%
Ik twijfel							
– ik heb gemengde gevoelens	25%	0%	0%	20%	0%	0%	8%
ik weet het niet	0%	0%	0%	0%	20%	0%	2%

Als een detailanalyse gebeurt naar de spontaan vermelde motivaties dan zien we volgende aspecten die in de weegschaal worden gelegd (bij de MINA-raadsleden werd dit niet bevraagd) :

	politicus	ambt.	econ.	middenv.	wetensch.	totaal
(+) Natuurlijkheid - Dynamischer	5%	32%	15%	33%	20%	18%
(+) Landschappelijke attractief	11%	36%	15%	8%	10%	16%
(?) Perceptie						
– mentaliteit bevolking / politici (aandachtspunt)	26%	23%	11%	25%	10%	17%
(?) Nood aan proefproject	0%	5%	15%	8%	0%	6%
(?) Maatwerk - Wellicht niet overal aan de kust	16%	0%	22%	8%	10%	11%
(?) Nood aan extra onderzoek	26%	18%	22%	17%	20%	19%

Enkele vaststellingen :

- de analyse als zou er **een paradigmashift naar een natuurlijkere – een ecosysteem gebaseerde kustverdediging** plaatsvinden, weerspiegelt zich ook in deze casus

We gaan niet veel anders kunnen.

We kunnen niet achteruit én we moeten wel werken met de natuur.

- de (ten persoonlijke titel) globale positieve evaluatie (ook gestoeld op een versterking / herstel van de genius locus van de kust) staat echter in schril contrast met **de vrees voor een negatieve evaluatie (i.e. waardering) van de maatregel door anderen (bevolking / politici)** ... echter deze vrees wordt dus (wat de persoonlijke waardering door beleidsmakers betreft) tegengesproken door de bevraging ... enkele citaten schetsen de twijfel die de bevrageden besloep

Het vergt wel dat we taboes doorbreken. We zijn een stereotiep beeld van de kust gewoon.

Er is wel werk aan de winkel naar beleving toerist.

Thans verwacht de toerist een strand zo vlak als een biljartveld dat machinaal gereinigd is zonder vloedmerk.

Voor mij is dat bespreekbaar. Appartement eigenaars zijn bovendien geen domme mensen.

Het is wel belangrijk om het uit te leggen. We moeten hen overtuigen met wervende beelden.

Ik stel vast dat er in Zeebrugge kritiek komt omdat het strand te breed is.

In mijn ogen neemt 'zicht op zee' waanzinnige proporties aan.

Dit is in het buitenland niet mogelijk. Hier kan het echter wel ...

Om een (vergeten) Vlaams gezegde aan te halen :

Wie vlinders wil, moet de rupsen gedogen.

Wie aan de kust wil wonen moet de veiligheid erbij nemen.

Conclusies

Abstractie makend naar de algemene tendensen dan kan vooreerst geconcludeerd worden dat **de kijk op de kust verbreed is**

- verbreed in de geografische betekenis : polder t.e.m. zee;
- verbreed in de geografische betekenis (2) : kustbrede thema's – individuele thema's, dossiers of gemeentes overstijgend;
- verbreed in thematiek : ecologische, economische én sociologische uitdagingen passeren de revue – kritiek op het (als ontbrekend dan wel als tekort schietend aanvoelend) kust-beleed bleef weliswaar een rode draad;
- verbreed in tijdsperspectief : een denken op lange termijn – een transitiedenken vindt ingang (weliswaar is dit laatste nog niet bij het merendeel van de bevroegden eenduidig vast te stellen echter t.o.v. 1997 is de tijdshorizon verder verschoven, in bijzonder bij het middenveld & de wetenschappers, bij lokale mandatarissen is dergelijke reflex nog ontbrekend).

Het discours is ook als a-politiek én pragmatischer te bestempelen.

- a-politiek daar – zowel in 2015 als (vermoedelijk) in 1997 – de aangekaarte thema's geen specifieke partijpolitieke stromingen 'verraden' (of hoe 'de kust' een eigen beleidsagenda lijkt te genereren die zich duidelijk onderscheidt van regionale of nationale agenda's ... of toch in de hoofden van de bevroegden, doch nog niet in het effectieve beleid).
- pragmatischer daar het defensieve – reactieve discours t.o.v. 1997 werd verlaten en een pragmatischer (bvb. 'hoe vanuit de realiteit van de ruimtelijke (wan)ordering er het beste van maken ?') en pro-actiever perspectief wordt gehanteerd (in bijzonder geïllustreerd door de vraag voor een totaalvisie op de kust op n° 1).

Deze tendenzen wijzen er bovenal ook op dat er sprake is van **een sterke(re) streekidentiteit**. Een streekidentiteit die gestoeld is op **twee kwaliteiten** (die bevroegden in 1997 en in bijzonder in 2015 als weegschaal hanteerden) :

- **'de oer genius locus van de kust'**, een landschap op de breuklijn land – zee, de herinnering aan wat de kust ooit was, 'natuur zonder menselijk geheugen' (Uyttenhove, 2011), de kust als een 'locus amoenus' (een lieflijke plaats) een alternatief voor de grijze stedelijkheid – het hectische binnenland (een locus terriblus) ... de kust kortom als de andere kant van het (binnen)land;
- **'de kust als über polis'**, de kust als dé ontmoetingsplaats, de kust als spiegel en venster op het samen-leven, 'zien en gezien worden', de kust (en in bijzonder haar strand & zeedijk) als 's lands grootste third place (ook en bijzonder door de kust haar vakantieroeping te geven waarbij tijd voor familie & kennissen centraal staan). De kuststad als realiteit, niet als verzameling van gebouwen wel als metafoor / platform voor 'stedelijkheid' en de kwaliteiten van de stad (doch niet haar kwantitatieve betekenis ... dit wordt immers gepercipieerd als een bedreiging voor de genius locus).

[veelzeggend : als via kruistabellen correlaties werd gezocht tussen antwoorden & achtergronden dan was een frappante vaststelling dat wie pro toerisme is, in de regel (87%) geen minnaar is van een (te) sterke havenuitbouw (gelet op o.m. haar landschappelijke impact) ... of hoe bevroegden met een sterke economische oriëntatie in feite vanuit een tweedeling te benaderen zijn : enerzijds een ruime meerderheid die voor economische ontwikkeling is mét groot respect voor de genius locus, anderzijds een minderheid die economische ontwikkeling als dé doelstelling voorop schuift]

[*sluit de ogen en denk aan de kust, haar plus- en minpunten, uw perceptie van nieuwe projecten ... wedden dat u één of twee kwaliteiten als maatstaf hanteert ?*]

In globlo. De kust vertaald in een gevoel van thuiskomen. En kustbeleid ? De kunst én kunde om dat gevoel van thuiskomen te handhaven, te faciliteren, te versterken. De uitdaging van de kust kortom gebald in een samen-leven met mensen (zodat bvb. vergrijzing niet omslaat in vereenzaming) én in een samen-leven met de van nature kustprocessen (zodat bvb. klimaatverandering niet omslaat in een Vlaamse Fjorden-scenario). Een niet zo evidente evenwichtsoefening kortom.

Of om de bevraging in 2015 in één motto samen te vatten : de kust verdient (nog) beter.